

УДК 378.147

DOI 10.31654/2663-4302-2020-PP-3-127-133

Цінько С. В.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української мови, літератури та методики навчання Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Голуб Н. М.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української мови та методики її навчання Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

**ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ-ФІЛОЛОГІВ
ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ТА МЕТОДИЧНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ**

На етапі реформування вищої школи постає питання про підготовку майбутнього вчителя-філолога в умовах дистанційного навчання, яке можна інтерпретувати як своєрідний етап еволюції системи освіти від звичної для викладачів аудиторії до віртуальної.

У статті розкрито актуальну проблему професійної та практичної підготовки майбутніх учителів-філологів за допомогою технологій дистанційного навчання, окреслено шляхи формування інформаційної та методичної компетентностей.

Здійснено аналіз різних наукових психолого-педагогічних підходів до трактування терміна "дистанційне навчання" як важливого й необхідного підґрунтя розробки методики дистанційного навчання студентів-філологів. Окреслено шляхи реалізації дистанційної освіти у викладанні лінгводидактики.

Акцентовано на ролі сучасних інформаційних технологій (супутникових зв'язків, комп'ютерних телекомунікацій, національного й кабельного телебачення, мультимедіа, навчальних систем тощо) в реалізації дистанційної освіти.

В основі пропонуваної методики лежить застосування різних платформ (Google Class, Google Meet, Zoom, Office 365, електронний журнал) та сервісів у навчанні студентів-філологів. У розробці методичного наповнення предмета враховано педагогічні та інформаційні технології, що слугують засобом формування професійних компетентностей майбутніх учителів української мови та літератури.

У статті наведено приклади розміщення методичних матеріалів на освітніх платформах, акцентовано на різновидах тестових завдань різних типів та особливостях їх використання з метою організації самоконтролю, підсумкового та проміжного видів контролю знань із методики навчання української мови.

Ключові слова: дистанційне навчання, технології дистанційного навчання, методична система застосування технологій дистанційного навчання, інформаційна компетентність, методична компетентність, підготовка вчителів-філологів.

Постановка проблеми. Зміни соціальної поведінки у світовому масштабі зумовили переосмислення способів надання освітніх послуг, їх тотальну переорієнтацію на дистанційні форми.

Дистанційне навчання можна потрактувати як своєрідний етап еволюції системи освіти від звичної для викладачів аудиторії до віртуальної.

Зміна способів навчання викликає й добір інших методів та прийомів організації освітнього процесу, а відтак і переосмислення традиційних методичних засад.

Сьогодні дистанційні технології навчання функціонують поряд із традиційними, однак це співвідношення може змінитися на користь дистанційного навчання,

адже воно дозволяє навчати й здобувати освіту в індивідуальному режимі, незалежно від місця перебування студента й викладача та часу.

Про необхідність упровадження дистанційних форм навчання зазначалося ще в Концепції розвитку дистанційної освіти в Україні від 20 грудня 2000 року. Цей документ акцентує на тому, що "розвиток освітньої системи в Україні повинен призвести до:

- появи можливостей для оновлення змісту навчання та методів викладання дисциплін і розповсюдження знань" [5];
- розширення доступу до всіх рівнів освіти, реалізації перспектив її одержання для великої кількості молоді, включаючи тих, хто не може навчатися в закладах вищої освіти за традиційними формами через брак фінансових або фізичних можливостей, професійну зайнятість, віддаленість від великих міст, престижних навчальних закладів тощо;
- реалізації системи безперервної освіти "через все життя", включаючи середню, довузівську, вищу та післядипломну;
- індивідуалізації навчання при масовості освіти" [5].

Автори Концепції підкреслюють, що для досягнення зазначених результатів "необхідно швидкими темпами розвивати дистанційну освіту, запровадження якої в Україні передбачено Національною програмою інформатизації" [5].

Із кожним роком у всьому світі зростає кількість студентів, які навчаються за дистанційними технологіями, тому актуальність опанування й удосконалення такої форми освітньої діяльності очевидна.

Окреслені зміни впливають і на процес професійної підготовки майбутніх учителів української мови й літератури. Зокрема, необхідно не тільки формувати предметні знання й уміння майбутніх педагогів, але й усебічно сприяти розвитку таких професійно важливих умінь, як-от: готувати та подавати навчальний матеріал з урахуванням сучасних підходів до навчання, застосовувати інформаційно-комунікаційні технології в навчальному процесі тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останні роки посилюється інтерес науковців щодо дослідження особливостей та шляхів упровадження дистанційного навчання.

Так, у науковій галузі окреслилося коло дослідників, котрі присвятили свої розвідки різним аспектам (теоретичним, практичним та соціальним) дистанційної освіти у вищій школі: О. Алексєєв, О. Андрєєв, В. Биков, А. Гуржій, О. Довгялло, М. Жалдак, А. Коломієць, К. Колос, С. Косенок, В. Кухаренко, М. Лещенко, М. Махмутова, А. Мірзабекова, Н. Морзе, С. Процька, О. Рибалко, В. Олійник, Н. Сакович, Є. Смирнова-Трибульська, П. Стефаненко, Г. Чефранова, В. Шовкун, Б. Шуневич та ін.

Зокрема, О. Алексєєв розглянув теоретичні й методичні основи застосування технологій дистанційного навчання дисциплін професійної та практичної підготовки студентів машинобудівних спеціальностей [1]; К. Колос дослідила особливості використання системи MOODLE як засобу розвитку предметних компетентностей учителів інформатики в умовах дистанційної післядипломної освіти [4]; С. Процька докладно описала комп'ютерно орієнтовану методику формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів [7]; В. Шовкун вивчив проблему використання дистанційних технологій у процесі підготовки майбутніх учителів інформатики та ін. [12].

Варто зазначити, що здійснені науковцями дослідження значною мірою розкрили дидактичний потенціал дистанційного навчання, його можливості й перспективи.

Постановка завдання. Незважаючи на значну кількість публікацій, проведені розвідки не дають вичерпних відповідей на всі запитання, що постають перед освітянами, зокрема, поза межами наукового інтересу дослідників залишаються проблеми, що торкаються специфіки підготовки майбутніх учителів-філологів в умовах дистанційного навчання.

Отже, мета дослідження полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних засад застосування технологій дистанційного навчання в процесі професійної та практичної підготовки майбутніх учителів-філологів, окресленні шляхів формування їхніх інформаційної та методичної компетентностей.

Виклад основного матеріалу дослідження. У наукових розвідках існують різні підходи до трактування терміну "дистанційне навчання". Розглянемо окремі з них, які є важливим і необхідним підґрунтям розробки методики дистанційного навчання студентів-філологів.

Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні трактує дистанційну освіту як рівноцінну з іншими формами: "Дистанційна освіта – це форма навчання, рівноцінна з очною, вечірньою, заочною та екстернатом, що реалізується, в основному, за технологіями дистанційного навчання" [5].

Так, А. Андреев за основу визначення бере інтегральність новітньої форми навчання: "Дистанційне навчання – це синтетична, інтегральна, гуманістична форма навчання, що ґрунтується на використанні широкого спектра традиційних і нових інформаційних технологій та їх технічних засобів, що використовуються для доставки навчального матеріалу, його самостійного вивчення, організації діалогового обміну між викладачем та студентом, коли процес навчання не залежить від їхнього розташування в просторі й часі, а також до конкретної освітньої установи" [2, с. 26].

В. Биков розуміє дистанційне навчання як віддалену форму організації освітнього процесу: "Дистанційне навчання – форма організації навчального процесу, за якої її активні учасники (об'єкт і суб'єкт навчання) досягають цілей навчання, здійснюючи навчальну взаємодію принципово й переважно на відстані" [3].

В. Кухаренко вважає дистанційне навчання однією з альтернативних форм здобуття освіти: "Дистанційне навчання – це форма здобуття освіти, поряд з очною та заочною, при якій в освітньому процесі використовуються кращі традиційні та інноваційні засоби, а також форми навчання, що ґрунтуються на комп'ютерних і телекомунікаційних технологіях" [6].

Науковець С. Сисоєва пропонує такий погляд на дефініцію "дистанційне навчання": "Під дистанційним навчанням розуміють таке навчання на відстані, яке здійснюється за допомогою сучасних комп'ютерних і телекомунікаційних технологій у реальному часі (чат, відеозв'язок, телефон, тощо) або асинхронно (телеконференція, електронна пошта тощо), а педагогічна взаємодія в системі "викладач-учень" і пересилання відповідного навчально-методичного забезпечення відбуваються за допомогою сучасних інформаційних засобів" [9, с. 79]. Таке навчання, на думку науковця, є інваріантним щодо простору й часу, хоча існують й обмеження на підготовку фахівців певних спеціальностей за цією формою. Оскільки основу освітнього процесу у випадку дистанційного навчання становить інтенсивна, цілеспрямована та контрольована самостійна робота учнів, яку вони можуть виконувати в зручному місці, у зручний час, за конкретною домовленістю з педагогом щодо контактів, то означена форма навчання, як зазначає С. Сисоєва, має виключне значення для "здобуття людиною другої освіти, перекваліфікації, підвищення та поглиблення вже наявної кваліфікації" [9, с. 79].

Найближчим до нашого дослідження є визначення О. Самойленка: "Дистанційне навчання можна розглядати як вид навчання, у процесі якого надання істотної частини навчального матеріалу й більша частина взаємодії з викладачем здійснюються з використанням сучасних інформаційних технологій: супутникових зв'язків, комп'ютерних телекомунікацій, національного й кабельного телебачення, мультимедіа, навчальних систем" [8].

Так, В. Шовкун пропонує розуміння сутності технологій дистанційного навчання як "сукупності знань про способи й засоби процесу навчання, яке відбувається на основі інформаційно-комунікативних технологій, при якому можна спостерігати якісну зміну об'єкта" [12, с. 267].

Отже, дистанційне навчання в Україні можна трактувати як взаємодію студента й викладача незалежно від місця їх знаходження та розподілу в часі на основі сучасних педагогічних та інформаційних технологій.

Характерними (й відмінними від традиційної) рисами дистанційної освіти є гнучкість, модульність, паралельність, велика аудиторія, економічність, технологічність, соціальна рівність, нова роль викладача, позитивний вплив на студента.

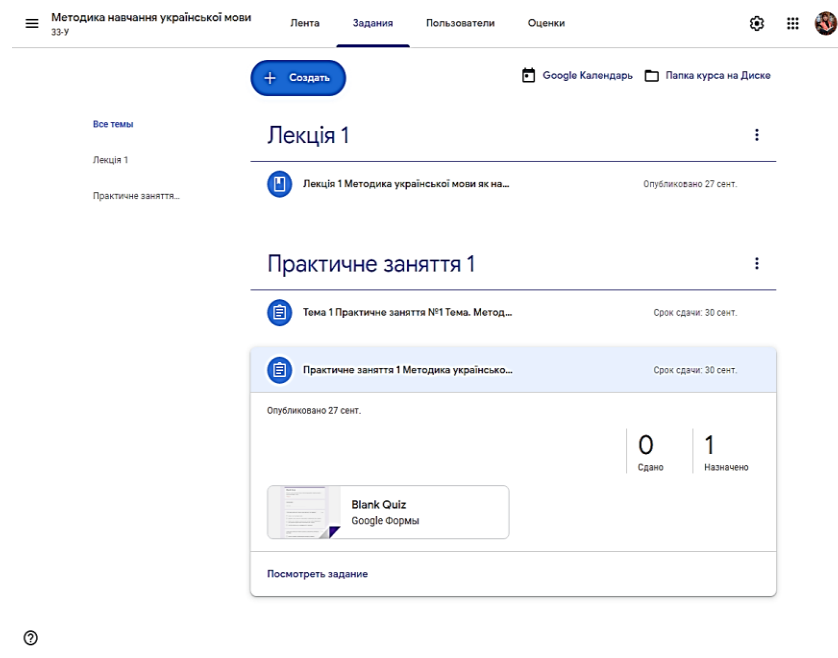
Сьогодні суттєво змінилась концепція дистанційного навчання, адже всі студенти мають сучасні гаджети, які використовують для здобуття освіти дистанційно.

Так, викладачам і студентам пропонують альтернативні платформи для дистанційного навчання: *Google Class, Google Meet, Zoom, Office 365, електронний журнал* та інші. Також із навчальною метою можна користуватися соціальними мережами та іншими *сервісами Веб 2.0 (Twitter, Youtube, Wiki, блогу та сайти тощо)*. Із метою покращення процесу засвоєння матеріалу також доцільно використовувати тематичні форуми, на яких можна залишати запитання й коментарі.

У процесі розробки методичного наповнення предмета варто пам'ятати, що в структурі технологій дистанційного навчання виділяють педагогічні та інформаційні: "Педагогічні технології дистанційного навчання – це технології опосередкованого активного спілкування викладачів зі студентами з використанням телекомунікаційного зв'язку та методології індивідуальної роботи студентів зі структурованим навчальним матеріалом, представленим в електронному вигляді.

Інформаційні технології дистанційного навчання, за Концепцією, – це "технології створення, передачі й збереження навчальних матеріалів, організації та супроводу навчального процесу дистанційного навчання за допомогою телекомунікаційного зв'язку" [5].

Розглянемо особливості використання різних платформ у навчанні студентів-філологів. Так, теми лекційних, практичних, лабораторних занять із методики навчання української мови й завдання до них зручно розміщувати в *Google Class*:

Окрім навчальних, важливим завданням є також якісний контроль успішності здобувачів освіти.

Загальноновизнано, що найбільш прийнятним для дистанційного контролю успішності навчання студентів є *комп'ютеризований тестовий контроль*. Значний внесок у його становлення як високоточного засобу педагогічних вимірювань зробили В. Аванесов, Л. Давидова, В. Кадневський, В. Ким, К. Кречетников, Є. Михайличев, І. Морев, В. Нардюжев, Ю. Нейман, В. Переверзев, Д. Попов, С. Раков, Б. Родіонов, Т. Шихнабієва, П. Аїрасіан (P. Airasian), Ф. Бакер (F. Baker), Б. Блум (B. Bloom), Р. Лінн (R. Linn), Т. ТенБрінк (T. TenBrink).

Останнім часом він набув широкого застосування в закладах вищої освіти для організації самоконтролю, підсумкового та проміжного видів контролю знань.

Зокрема, у спеціальній літературі виділені й описані такі *типи тестових завдань: множинного вибору, з альтернативними відповідями, класифікація, позиціонування, упорядкування, введення символів, доповнення, ключові слова, виправлення*.

Так, бланк тесту множинного вибору може мати таку форму:

Висновки з дослідження та перспективи подальших розвідок. Отже, сучасна система освіти передбачає обов'язкове використання дистанційного навчання як засобу надання освітніх послуг.

На наше переконання, дистанційні технології навчання:

- сприяють посиленню мотивації студентів до навчальної діяльності;
- надають можливості використання нових форм в освітньому процесі, за яких студенти не лише засвоюватимуть готові знання, а й учитимуться самостійно їх здобувати та використовувати в майбутній професійній діяльності;
- сприяють формуванню інформаційної та методичної компетентностей майбутніх учителів-філологів.

Пропонована розвідка не вичерпує всіх аспектів дослідження проблеми створення методичної системи застосування технологій дистанційного навчання дисциплін фахової та практичної підготовки студентів. Перспективи подальших наукових досліджень убачаємо в розкритті інноваційних методів і прийомів дистанційної освіти майбутніх учителів-філологів.

Література

1. Алексєєв О. М. Теоретичні і методичні основи застосування технологій дистанційного навчання дисциплін професійної і практичної підготовки студентів машинобудівних спеціальностей: автореф. ... д-ра пед. наук: 13.00.10. Київ, 2012. 38 с.
2. Андреев А. А. Введение в дистанционное обучение. *Компьютеры в учебном процессе*. Москва: Интерсоциоинформ, 1998. № 2. С. 25–68.
3. Биков В. Ю. Проектний підхід і дистанційне навчання у професійній підготовці управлінських кадрів. URL: <http://www.ime.edu-ua.net/cont/Bykov1.doc>.
4. Колос К. Р. Система MOODLE як засіб розвитку предметних компетентностей учителів інформатики в умовах дистанційної післядипломної освіти: автореф. ... канд. пед. наук: 13.00.10. Київ, 2011. 21 с.
5. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні. 20 грудня 2000 року. URL: <http://194.44.29.29/Files/PublicItems/FldDoc/7/Distance.doc>.
6. Кухаренко В. М., Рибалко О. В., Сиротенко Н. Г. Дистанційне навчання та умови застосування. Харків, 2002. 320 с.

7. Процька С. М. Комп'ютерно орієнтована методика формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.10 / Інститут інформаційних технологій та засобів навчання НАПН України. Київ, 2019. 304 с.
8. Самойленко О. М. Теоретичні основи використання технологій дистанційного навчання при підготовці майбутніх вчителів математики у ВНЗ. *Матеріали Міжнар. конф. "Впровадження електронного навчання в освітній процес: концепції, проблеми, рішення"*. Тернопіль, 2010. URL: <http://conf.fizmat.tnpu.edu.ua/?p=447>.
9. Сисоєва С. О. Проблеми дистанційного навчання: педагогічний аспект. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика: науково-методичний журнал*. 2003. Вип. 3–4. 308 с.
10. Цінько С. В. Самооцінювання у процесі підготовки вчителя словесності. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. Серія "Педагогічні науки". № 4 (309) травень. Вид-во ДЗ "Луганський національний університет імені Тараса Шевченка", 2017. С. 231–238.
11. Цінько С. В. Соціокультурна компетентність як складова професійної підготовки філологів. *Мовна компетенція як основа для професійного та соціального успіху в Європі: збірник наукових праць*. Хмельницький – Кельце: ХмЦННІ, 2015. С. 221–231.
12. Шовкун В. В. Використання дистанційних технологій у процесі підготовки майбутніх учителів інформатики. *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету*. № 2 (2016). С. 265–272.

Reference

1. Aliexsieiev, O. M. (2012). Teoretychni i metodychni osnovy zastosuvannia tekhnolohii dystantsiinoho navchannia dystsyplin profesiinoi i praktychnoi pidhotovky studentiv mashynobudivnykh spetsialnostei [Theoretical and methodical bases of application of technology of distance learning of discipline of professional and practical preparation of students of machine-building specialties]. Doctor's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
2. Andreev, A. A. (1998). Vvedeniye v dystantsyonnoe obucheniye [Introduction to Distance Learning]. *Computers in the learning process – Computers in the Educational Process*. Moscow: Intersocioinform. 2. 25–68 [in Russian].
3. Bykov, V. Yu. Proektnyi pidkhid i dystantsiine navchannia u profesiinii pidhotovtsi upravlynskykh kadriv [Project approach and distance learning at the professional training in the field of management]. URL: <http://www.ime.edu-ua.net/cont/Bykov1.doc> [in Ukrainian].
4. Kolos, K. R. (2011). Systema MOODLE yak zasib rozvytku predmetnykh kompetentnostei uchyteliv informatyky v umovakh dystantsiinoi pisladyplomnoi osvity. [The MOODLE system is an example of the development of the subject competencies of teachers of computer science in the minds of distance learning]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
5. Kontseptsia rozvytku dystantsiinoi osvity v Ukraini. 20 hrudnia 2000 roku [The Concept of Development of distance education in Ukraine. December 20, 2000]. URL: <http://194.44.29.29/Files/PublicItems/FlidDoc/7/Distance.doc> [in Ukrainian].
6. Kukharenko, V. M., Rybalko, O. V. & Syrotenko, N. H. (2002). *Dystantsiine navchannia ta umovy zastosuvannia* [Distance learning and conditions of its application]. Kharkiv [in Ukrainian].
7. Protska, S. M. (2019). Kompiuterno oriietovana metodyka formuvannia profesiino-pedahohichnoi kompetentnosti maibutnykh uchyteliv-filolohiv [The method is organized by a computer of forming the professional and pedagogical competence of Maybutin teachers of philology]. Extended abstract of candidate's thesis. *Institute of Information Technologies and Initiatives at the National Academy of Sciences of Ukraine – Institute of Information Technologies and Teaching Aids of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine*. Kiev [in Ukrainian].
8. Samoilenko, O. M. (2010). Teoretychni osnovy vykorystannia tekhnolohii dystantsiinoho navchannia pry pidhotovtsi maibutnykh vchyteliv matematyky u VNZ [Theoretical established the technology of distance learning in the training of future teachers of mathematics at the University]. *Materials of the international conf. "Introduction of e-innovation into the lighting process: concepts, problems, solutions" – Materials International. conf. "Implementation of e-learning in the educational process: concepts, problems, solutions"*. Ternopil. URL: <http://conf.fizmat.tnpu.edu.ua/?p=447> [in Ukrainian].

9. Sysoieva, S. O. (2003). Problemy dystantsiinoho navchannia: pedahohichniy aspekt [Problems of distance learning: the pedagogical aspect] *Continuing professional education: theoretical and practical: Scientific and methodical journal – Continuing professional education: theory and practice: scientific and methodical journal*. 3–4. 308 [in Ukrainian].

10. Tsinko S. V. (2017). Samoosiniuvannia u protsesi pidhotovky vchytelia slovesnosti [Self-learning at the process of preparing a teacher of speech]. *A visitor to the Lugansk National University named after Taras Shevchenko – Bulletin of Luhansk Taras Shevchenko National University*. View of the RS "Lugansk National University of Taras Shevchenko". 4 (309) May. 231–238 [In Ukrainian].

11. Tsinko, S. V. (2015). Sotsiokulturna kompetentnist yak skladova profesiinoi pidhotovky filolohiv [Sociocultural competence as a warehouse for professional training of philologists]. *The competence is the basis for professional and social success in Europe: collection of scientific works – Language competence as a basis for professional and social success in Europe*. Khmelnytsky – Kielce. 221–231 [in Ukrainian].

12. Shovkun, V. V. (2016). Vykorystannia dystantsiinykh tekhnolohii u protsesi pidhotovky maibutnikh uchyteliv informatyky [Distance Technologies in the Process of Preparation of future teachers of computer science]. *Vidkryte osvithnie e-seredovyshe suchasnoho universytetu – Open educational e-environment of a modern university*. 2. 265–272 [in Ukrainian].

Tsinko S.

PhD in Pedagogics, Associate Professor at the Ukrainian language, literature and methods of teaching department,
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University

Holub N.

PhD in Pedagogics, Associate Professor at the Ukrainian language and methods of its teaching department, Gogol State University of Nizhyn

TEACHING FUTURE TEACHERS OF PHILOLOGY ONLINE AS THE MEANS OF FORMING INFORMATION AND METHODOLOGICAL COMPETENCE

The question of a future teacher of philology training online is raised in the process of higher educational institutions reforming which can be considered as the stage of educational system evolution from a usual classroom for an instructor to a virtual one.

The current problem of professional and practical training of future teachers of philology with the help of distance teaching technologies and the ways of forming information and methodical competence are highlighted in this article.

The analysis of various scientific psychological and pedagogical approaches to the interpretation of the term "distance teaching" as an important and necessary basis for the development of online instruction methods of students of philology is carried out. The ways of implementing online education into teaching lingvodidactics are described in the article.

The emphasis is placed on the role of up-to-date information technologies (satellite communication, computer telecommunication, national and cable television, multimedia, educational systems etc.) during distance education.

The proposed methodology is based on the use of different platforms (Google Class, Google Meet, Zoom, Office 365, e-register) and services for students' teaching. All pedagogical and information technologies as the means of forming professional competence of future teachers of Ukrainian language and literature are included into the methodical content of the subject.

The examples of methodical materials for educational platforms, different tests for self-control, final tests in methods of teaching Ukrainian language and literature are given in this article too.

Key words: distance teaching, distance teaching technologies, methodical system of distance teaching technologies usage, information competence, methodical competence, teacher training.